

ΠΡΟΣ ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ (Απρίλιος 2009)

Συγγραφέας: ΠΑΝΟΣ ΔΡΟΥΓΚΑΣ

Στις 12 Δεκεμβρίου 2008 τέθηκε σε ισχύ η Αναθεωρημένη Οδηγία-Πλαίσιο για τα απόβλητα. Η πλήρης ενσωμάτωσή της στο Εθνικό Δίκαιο των κρατών-μελών θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί σε δύο χρόνια με ταυτόχρονη κατάργηση προηγούμενων Οδηγιών:

Η ΑΟΠ ενοποιεί και εκσυγχρονίζει την υφιστάμενη νομοθεσία για τα απόβλητα, αποσαφηνίζοντας παράλληλα κάποιες σημαντικές έννοιες και διατάξεις, όπως π.χ.:

1. Προσδιορίζει σαφέστερα τον «ορισμό του αποβλήτου».
2. Δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».
3. Εφαρμόζει μια «αναθεωρημένη ιεράρχηση» ως προς τις προτεραιότητες στη διαχείριση των αποβλήτων.
4. Θέτει αυστηρότερες απαιτήσεις στα κράτη-μέλη, ώστε να επιτευχθούν «προκαθορισμένοι στόχοι μείωσης» των παραγόμενων αποβλήτων.
5. Υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να καταρτίσουν, να εφαρμόσουν και να υλοποιήσουν «περιεκτικά σχέδια διαχείρισης των αποβλήτων».

Η νέα Οδηγία αποσαφηνίζει τον ορισμό των «αποβλήτων» και άλλων σημαντικών εννοιών, όπως η «ανακύκλωση» και η «ανάκτηση». Υπήρξε σημαντική αβεβαιότητα και διχογνωμία όσον αφορά την ακριβή έννοια του «αποβλήτου» στην τελευταία Οδηγία-Πλαίσιο για τα απόβλητα και σε σχέση με ένα από τα σημαντικότερα νομοθετήματα που εκπονήθηκαν από την ΕΕ τα τελευταία χρόνια: τον Κανονισμό REACH.

Συγκεκριμένα, απόβλητα που παύουν να είναι απόβλητα θα πρέπει να καταλογίζονται στα ανακυκλωμένα και στα ανακτώμενα απόβλητα, όταν πληρούνται

οι απαιτήσεις της νομοθεσίας σχετικά με την ανακύκλωση ή την ανάκτηση. Στην περίπτωση αυτή οι οργανισμοί που εκτελούν εργασίες ανάκτησης εμπίπτουν στις σχετικές διατάξεις και απαιτήσεις της Νομοθεσίας REACH (ως παραγωγοί), δεδομένου ότι οι χημικές ουσίες που βρίσκονται στα ανακτημένα προϊόντα θα πρέπει να έχουν καταχωρισθεί στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Χημικών προτού διατεθούν στην αγορά.

Η Νέα Οδηγία επεκτείνει την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» με την εισαγωγή της έννοιας «της διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού». Η πρωτοβουλία αυτή έχει σκοπό να εξασφαλίσει ότι οι επιχειρήσεις που διαθέτουν προϊόντα στην αγορά θα αναλάβουν και την οικονομική ευθύνη για τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση ή άλλες μορφές ανάκτησης για τα απόβλητα που παράγονται από τη χρήση των προϊόντων τους.

Παρά το γεγονός ότι έχουν ήδη τεθεί σε εφαρμογή τέτοια προγράμματα (συστήματα εναλλακτικής διαχείρισης) για κάποια σημαντικά ρεύματα αποβλήτων, όπως συσκευασίες και απορρίμματα συσκευασίας, απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, η ενδυνάμωση και επέκταση των μέτρων σε περισσότερα ρεύματα αποβλήτων θεωρείται ότι συμβάλλει αναμφισβήτητα προς την κατεύθυνση ενός υψηλότερου επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας.

Στη νέα Οδηγία θα εφαρμόζεται μια νέα ιεράρχηση αναφορικά με τις προτιμώμενες μεθόδους διαχείρισης των αποβλήτων, ώστε τα κράτη-μέλη να λάβουν μέτρα για να ενθαρρύνουν τις επιλογές που παράγουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα από περιβαλλοντικής απόψεως, όπως π.χ. μεθόδους επεξεργασίας που συνοδεύονται από υψηλά ποσοστά ανάκτησης υλικών ή ενέργειας. Η νέα ιεράρχηση των επιλογών σε αντιπαράθεση με την ισχύουσα είναι: και συνάδει προς τους στόχους της ΕΕ για το περιβάλλον, αλλά και προς την ήδη θεσπισμένη υποχρέωση των κρατών-μελών να καταρτίζουν προγράμματα πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων, τα οποία όμως θα εστιάζονται πλέον στις βασικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις και θα λαμβάνουν υπόψη ολόκληρο τον κύκλο ζωής των προϊόντων και των υλικών.

Συνακόλουθα, ειδικές κατηγορίες αποβλήτων μπορεί να παρεκκλίνουν από την παραπάνω ιεραρχία, όπου η έννοια του κύκλου ζωής για τον συνολικό αντίκτυπο από την παραγωγή και διαχείριση των αποβλήτων δικαιολογεί την παρέκκλιση.

Η νέα Οδηγία θεσπίζει αυστηρότερα μέτρα που πρέπει να ληφθούν από τα κράτη-μέλη για τη μείωση των αποβλήτων και την εν γένει- όπως προαναφέρθηκε αποδοτικότερη διαχείρισή τους. Στο πλαίσιο αυτό, καθιερώνεται ως το 2015 χωριστή συλλογή τουλάχιστον για τα ακόλουθα: χαρτί, μέταλλο, πλαστικό και γυαλί.

Ως το 2020 θα πρέπει να έχουν επιτευχθεί από τα κράτη-μέλη οι παρακάτω στόχοι:

α) Η προετοιμασία για την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση των υλικών αποβλήτων, όπως τουλάχιστον το χαρτί, το μέταλλο, το πλαστικό και το γυαλί από τα νοικοκυριά και ενδεχομένως άλλης προέλευσης, και

β) η προετοιμασία για την επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση και ανάκτηση άλλων υλικών, συμπεριλαμβανομένων των εργασιών υγειονομικής ταφής, όπου γίνεται χρήση αποβλήτων για την υποκατάσταση άλλων υλικών, μη επικίνδυνων αποβλήτων κατασκευών και κατεδαφίσεων, εξαιρουμένων των υλικών που απαντούν στη φύση και τα οποία ορίζονται στην κατηγορία 17 05 04 του καταλόγου αποβλήτων, πρέπει να αυξηθεί κατά 70% τουλάχιστον ως προς το βάρος.

Κάθε τρία χρόνια τα κράτη-μέλη θα υποβάλλουν στην Επιτροπή έκθεση σχετικά με τις επιδόσεις τους όσον αφορά την επίτευξη των στόχων, ή/και συμπληρωματικά σχέδια δράσης σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των παραπάνω στόχων.

Τα κράτη-μέλη εξασφαλίζουν ότι οι αρμόδιες αρχές τους καταρτίζουν ένα ή περισσότερα σχέδια διαχείρισης αποβλήτων. Τα σχέδια αυτά καλύπτουν, μόνα τους ή συνδυασμένα, ολόκληρη τη γεωγραφική επικράτεια του οικείου κράτους-μέλους.

Τα σχέδια διαχείρισης αποβλήτων πρέπει να περιλαμβάνουν:

- ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης όσον αφορά τη διαχείριση αποβλήτων στην οικεία γεωγραφική οντότητα,

- τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για τη βελτίωση της περιβαλλοντικά υγιούς προετοιμασίας προς επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση, ανάκτηση και διάθεση των αποβλήτων,

- αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο το σχέδιο θα υποστηρίξει την υλοποίηση των στόχων και των διατάξεων της Νέας Οδηγίας. Πληροφορίες που πρέπει υποχρεωτικά να περιλαμβάνονται στα ΣΔΑ:

α) Ο τύπος, η ποσότητα και η πηγή των παραγόμενων στην επικράτεια αποβλήτων, αλλά και για απόβλητα που είναι πιθανόν να αποσταλούν από ή προς την εθνική επικράτεια, με παράλληλη αξιολόγηση της μελλοντικής εξέλιξης των ροών αποβλήτων,

β) υφιστάμενα προγράμματα συλλογής αποβλήτων και τις μεγάλες εγκαταστάσεις διάθεσης και ανάκτησης, καθώς και τις τυχόν ειδικές ρυθμίσεις για απόβλητα ορυκτέλαια, επικίνδυνα απόβλητα ή ροές αποβλήτων που ρυθμίζονται από συγκεκριμένες κοινοτικές νομοθετικές πράξεις,

γ) αξιολόγηση της ανάγκης για νέα προγράμματα συλλογής, για το κλείσιμο υφισταμένων εγκαταστάσεων αποβλήτων, για πρόσθετες υποδομές των εγκαταστάσεων επεξεργασίας αποβλήτων σύμφωνα με τις αρχές της αυτάρκειας και της εγγύτητας και, εφόσον απαιτείται, για σχετικές επενδύσεις,

δ) τα κριτήρια σχετικά με τον εντοπισμό τοποθεσιών και τη δυναμικότητα των μελλοντικών εγκαταστάσεων διάθεσης ή των μεγάλων εγκαταστάσεων ανάκτησης, αν χρειαστεί,

ε) τις γενικές πολιτικές διαχείρισης αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών και μεθόδων διαχείρισης των αποβλήτων που περιλαμβάνονται στον σχεδιασμό ή πολιτικών για απόβλητα που θέτουν συγκεκριμένα προβλήματα διαχείρισης.

Αναφορικά με τα επικίνδυνα απόβλητα, αξίζει να σημειωθεί ότι η νέα Οδηγία εισάγει την Κατηγορία Κινδύνου «Ευαίσθητοποιητικό» (δια της εισπνοής, κατάποσης ή απορρόφησης μέσω του δέρματος) και ευθυγραμμίζεται πλέον πλήρως με τις 15 διακριτές Κατηγορίες Κινδύνου, όπως αυτές αποδίδονται σύμφωνα με τα κριτήρια που καθορίζονται στο Παράρτημα VI της Οδηγίας 67/548/ΕΟΚ (ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικίνδυνων ουσιών), αλλά και με τις οριακές τιμές που αναφέρονται στα Παραρτήματα II και III της Οδηγίας 1999/45/ΕΚ (ταξινόμηση,

συσκευασία και επισήμανση των επικίνδυνων παρασκευασμάτων), δίνοντας έτσι ένα τέλος στις ασάφειες που υπήρχαν αναφορικά με την κατάλληλη μεθοδολογία ταξινόμησης, κυρίως για τις 183 κατοπτρικές εγγραφές (εν δυνάμει επικίνδυνα απόβλητα) του Ευρωπαϊκού Καταλόγου Αποβλήτων.

Ιδιαίτερα για τη χώρα μας το σημείο αυτό είναι εξέχουσας σημασίας, δεδομένου ότι, ελλείπει ενός επίσημου καθοδηγητικού εγγράφου που να συνάδει προς μια ήδη αποδεκτή και νομοθετημένη μεθοδολογία ταξινόμησης, χιλιάδες τόνοι επικίνδυνων αποβλήτων τα τελευταία χρόνια ταξινομήθηκαν (αν όχι σκοπίμως, κυρίως από άγνοια) ως μη επικίνδυνα και διατέθηκαν ποικιλοτρόπως (και σε κάθε περίπτωση όχι σύμφωνα με τη Νομοθεσία περί Επικίνδυνων Αποβλήτων) με τις όποιες σοβαρές συνέπειες για την υγεία των ανθρώπων που εκτέθηκαν σε αυτά κατά τον χειρισμό, αλλά και για το περιβάλλον που ενδεχομένως σε πολλές περιπτώσεις απετέλεσε τον κύριο αποδέκτη τους.

Η νέα Οδηγία είναι ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ κατά τα τελευταία έτη, αφού τροποποιεί ριζικά την τρέχουσα νομοθεσία της ΕΕ για τα απόβλητα.

Πρέπει να εφαρμοσθεί στην ελληνική νομοθεσία ως τις 12 Δεκεμβρίου 2010 και θα απαιτήσει μια θεμελιώδη μεταρρύθμιση στις «πρακτικές» που εφαρμόστηκαν ως τώρα στη χώρα μας όσον αφορά την περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των αποβλήτων.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στο ένθετο «ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ» της Εφημερίδας «ΤΟ ΒΗΜΑ», 3 Απριλίου 2009, σ. 14.